

LUND UNIVERSITY

Maktutredningen - Från klasskamp till lojalitet

Persson, Anders

Published in:
Helsingborgs Dagblad

1987

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):
Persson, A. (1987). Maktutredningen - Från klasskamp till lojalitet. *Helsingborgs Dagblad*.

Total number of authors:
1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:
Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

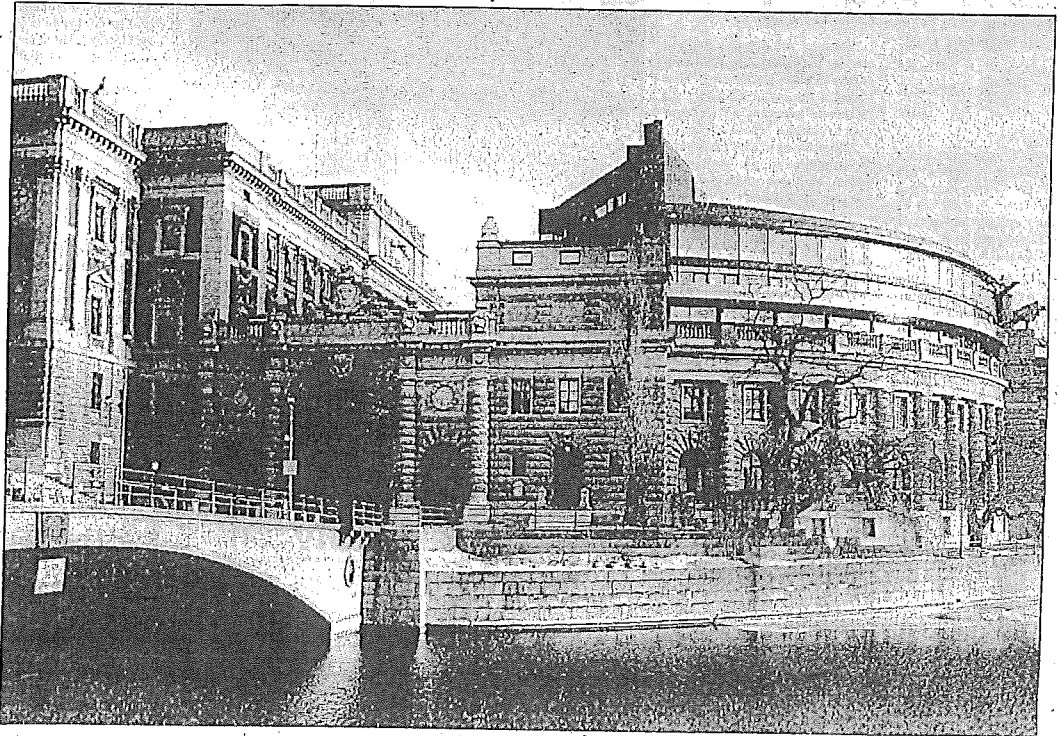
LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

MAKT tycks enligt regeringens direktiv till maktutredningen snarare handla om hur maktthavarna ska kunna bibehålla den nuvarande samhällsordningen, skriver Anders Persson som här inleder sin bevakning av den av regeringen 1985 tillsatta forskarkommittén som fram till 1990 ska utreda maktfördelningen i det svenska samhället. Han börjar med att granska regeringens direktiv till kommittén och dess dilemma: att på maktthavarnas uppdrag utreda makten. Bilden: riksdagshuset. (Foto: Kalle Lind).

Maktutredningen –

Från klasskamp till lojalitet

Regeringen tillsatte 1985 en forskarkommitté som fram till 1990 ska utreda maktfördelningen i det svenska samhället. För en tid sedan kom maktutredningens – som kommittén efter norsk förebild kommit att kallas – första rapport och ytterligare ett tjugotal är planerade. Jag ska förlöpande granska maktutredningens rapporter här på kultursidan. Men först några ord om regeringens direktiv till forskarkommittén och om maktutredningens dilemma: att på maktthavarnas uppdrag utreda makten.

Utredningen om maktfördelning och demokrati i Sverige, den officiella benämningen, arbetar inom ramen för direktiv utfärdade 1985 av dåvarande framtidsministern Ingvar Carlsson. I direktiven betonar Carlsson människornas demokratiska rättigheter och att demokratin kommit till uttryck på allt fler områden i det svenska samhället. Samtidigt har dock, fortsätter han, den ojämna fördelningen av ekonomiska resurser resulterat i att viktiga maktresurser fortsatt att stå utanför demokratisk kontroll. Det är mot den bakgrunden Carlsson och regeringen vill ha reda på vilka de viktigaste maktresurserna i det svenska samhället är, vilka som kontrollerar dem samt hur framtiden kan tänkas gestalta sig i ett maktperspektiv. Vidare vill uppdragsgivarna att maktutredningen specialstudera maktresursernas fördelning inom fyra områden: näringslivet, organisationssfären, den offentliga sektorn samt opinionsbildningen.

Vad vill regeringen?

Maktutredningen har hittills publicerat två rapporter, i båda betonas att utredningen arbetar under "vetenskaplig självständighet", vilket väl syftar till att markera rågången mellan vetenskap och (parti)politik. Maktutredningen ska således fullgöra sitt uppdrag oberoende av de politiska konsekvenserna av dess resultat. Vad självständigheten i praktiken innebär kommer vi att få se under utredningens gång. Likaväl som graden av frihet ibland bestämmer resultaten, bestämmer ibland de förväntade resultaten vilken frihet som ges.

Paradoxalt

Framtidsministern talar givetvis inte i sina direktiv om vilka utredningsresultat

som är önskvärda och vilka som inte är det. Dock tecknar han i kommittédirektiven en bakgrund som i mycket stora drag pekar ut vad regeringen förväntar sig av maktutredningen. Och bakgrundsteckningen får mig att börja fundera över det paradoxala i att de politiska maktthavarna tillsätter en utredning som ska utreda den svenska maktsituationen. Vad vill regeringen egentligen? Är det en tillfällighet att regeringen låter specialstudera fyra maktområden men utesluter den statliga makten från dagordningen? Är uppläggningsen den sedvanliga, reformistiska, nämligen att de politiska maktthavarna påstår sig vara kringgådda av andra maktthavare vilka urholkar politikernas alltid goda intentioner? Tillsätter regeringen en maktutredning för att rättfärdiga en ökning av statens makt?

Vad är makt?

Dessa frågor får tills vidare stå obesvarade till förmån för den mer grundläggande frågan: Vad menar regeringen med makt? Kommittédirektiven ger faktiskt stoff till ett märkligt svar. I direktiven läggs nämligen ett ovanifrån – perspektiv på makt. Här får man helt enkelt veta vad som krävs av oss medborgare för att den nuvarande samhällsordningen ska bibehållas i princip oförändrad.

Låt mig börja med följande formulering ur kommittédirektiven: "Lika litet som en stagnerande ekonomi kan garantera en ekonomisk trygghet kan en stagnerande demokrati garantera den sociala stabiliteten som både är ett värde i sig och en förutsättning för den ekonomiska utvecklingen."

Här parallellställs "ekonomi" och "demokrati" och antas stå i samma relation till "trygghet" resp "social stabilitet". God ekonomi förutsätts, närmast automatiskt, leda till trygghet, medan fungerande demokrati leder till social stabilitet. Ekonomi och demokrati antas vidare vara sammankopplade – genom att social stabilitet är en förutsättning för ekonomisk utveckling. Men social stabilitet är inte enbart ett medel för att uppnå ekonomisk utveckling, utan också "ett värde i sig" – ett mål. Demokrati är sammanfattningsvis inget självändamål, utan ett medel för att uppnå social stabilitet, som i sin tur är ett medel för att nå god ekonomisk utveckling.

Frågan är nu om "social stabilitet" alltid är "ett värde i sig" eller om Carlsson och kompani kan tänka sig situationer där den sociala stabiliteten kan offras? Eller är det andra "värden" som ska offras för den sociala stabiliteten?

Är det egentligen inte ett både evigt och typiskt maktthavarsproblem Carlsson dryftar, detta att den sociala stabiliteten är ett maktthavarnas hinder mot samhällsförändring, eftersom sådan kräver social INSTABILITET. Social stabilitet gynnar alltså den förhandenvarande maktfördelningen. Etablerade maktthavare gynnas alltid av status quo.

Ät annat och kanske tydligare exempel på ovanifrån-perspektivet på makt är vad som i kommittédirektiven sägs om solidaritet. "Solidaritet" sägs ha varit grundläggande för den svenska demokratis utveckling, men inte i betydelsen samverkan mellan människor med lika villkor i syfte att förändra samhället, utan Carlsson och regeringen har uppfunnit en ny betydelse på begreppet solidaritet, vilken låter sig förenas med en steltnad, statsadministrativ socialdemokrati: "Solidaritets medborgarna emellan är en nödvändig förutsättning för att ett modernt samhälle inte ska brytas sönder i inbördes strider mellan olika grupper". Människor ska alltså vara solidariska – inte för klasskampens utan för klassamarbets skull. Den sociala stabiliteten görs till mål i sig. Med i princip samma solidaritetsbegrepp byggde Bismarck sin starka, konservativa stat. Carlssons formuleringar om den sociala

stabiliteten och solidariteten tycks markera en sorglig ändpunkt på en rörelse – från klasskamp som ökade den sociala instabiliteten i syfte att förändra samhället, till solidaritet med maktthavarnas yttersta mål: att bibehålla status quo.

Den som trodde att makt handlade om relationer mellan över- och underordnade, där de föras förtryck av de senare resulterar i de underordnades beroende, tytnad och exploatering kan enbart konstatera att t o m maktbegreppet koloniserats av maktthavarna. Makt tycks enligt regeringens direktiv till maktutredningen snarare handla om hur maktthavarna ska kunna bibehålla den nuvarande samhällsordningen.

Att läsa Carlssons förrådiska formuleringar – vägda på väg för att tillfredsställa såväl Rörelsen som Kapitalet, utkarvade ur ett stycke död programmaterie, befriade från allt som har med samhällsförändring att skaffa – är som att stirra rakt in i en framtid utan ljusning. En framtid där maktthavarna stult de förtrycktas ord och de förtryckta blivit dömda till evig tystnad. Vågar maktutredningen ge ord åt de tysta eller håller den sig inom de rammar maktthavarna stakat ut?

Anders Persson